

עיונים לשבת פרשת לך לך עפ"י הרמב"ם

מרכז מורשת הרמב"ם רח' התנאים 6 טבריה, משרדי המרכז רח' יוחנן בן זכאי 6 טבריה, טלפקס- 04-6790632

לשאלות, הערות והארות info@harambam.org.il

לעילוי נשמת אסתר בת רחמה

אברהם אבינו וההתנגדות לעבודה זרה

הרב שאולי גרינפלד

התורה בחרה לקצור. וכך מתאר הרמב"ם את בני סביבתו של אברהם אבינו, בטרם יצא מחן, בפירוש המשניות למסכת עבודה זרה⁴:

"האנשים אשר רחק אברהם אבינו מהם וחלק על דעותיהם הנפסדות במה שנתן ה' בליבו מן החכמה... היו מכבדים את הכוכבים ומיחסים להן פעולות לא להן, והם שיסדו את משפטי הכוכבים והכשפים והלחשים והורדת הרוחות והשיחות עם הכוכבים והשדים והאוב והנחש והידעוני לכל מיניהם, ודרישת המתים והרבה מן העניינים האלה אשר שלפה תורת האמת חרבה עליהם וכרתה אותם, והם שורש עבודה זרה וענפיה".

אברהם אבינו מוקף באנשים שחדורים באמונות מסטיות. הם חיים בעולם רוחני מדומיין, על כוחות והשפעות של הכוכבים, ועל התקשרויות אל רוחות המתים. זוהי השקפת עולם שנראית מאד מזולזלת בעיני מי שהתרגל לחשיבה ריאליסטית מודרנית, אך מאד מפתה ומטילת מורא על כל מי שבא ממנה והורגל בה.

והנה אברהם אבינו, הולך וצומח, כנקודת אור בתוך החושך. וכך מתאר הרמב"ם בחיבורו הגדול, בהלכות עבודה זרה⁵, את תחילת הופעתו של אברהם אבינו:

"כיון שנגמל איתן זה⁶ התחיל לשוטט בדעתו והוא קטן, והתחיל לחשוב ביום ובלילה, והיה תמיהה היאך אפשר שיהיה הגלגל⁷ הזה נוהג תמיד ולא יהיה לו מנהיג ומי יסובב אותו, כי אי אפשר שיסבב את עצמו. ולא היה לו מלמד ולא מודיע דבר אלא מושקע באור כשדים בין עובדי עבודה זרה הטפשים, ואביו ואמו וכל העם עובדים עבודה זרה והוא היה עובד עמהן, ולבו משוטט ומבין עד שהשיג דרך האמת והבין קו הצדק מדעתו

המפגש הראשון שלנו עם אברהם אבינו, נמצא בסוף פרשת נח. אנו לומדים על לידתו של אברהם לאביו תרח, על כך שנשא לאשה את שרי, ולבסוף על כך שאביו תרח עבר מאור כשדים לחרן¹:

"ויקח תרח את אברם בנו, ואת לוט בן הרן בן בנו ואת שרי כלתו אשת אברם בנו, ויצאו אִתָּם מאור כשדים ללכת ארצה כנען ויבאו עד חרן וישבו שם".

התורה אינה מספרת מדוע תרח יוצא מאור כשדים, וגם לא מה קרה בתקופת מגורי משפחתו של אברהם בחרן, אלא פותחת מיד בהתגלות של ה' אל אברהם²:

"ויאמר ה' אל אברם לך מארצך וממולדתך ומבית אביך אל הארץ אשר אראך. ואעשך לגוי גדול ואברכך ואגדלה שמך והיה ברכה. ואברך מברכך ומקללך אאור, ונברכו בך כל משפחות האדמה".

לא מסופר בתורה שום דבר על צדקותו של אברהם. וכבר ביאר על כך המהר"ל מפראג בספרו נצח ישראל³, שהתורה באה ללמד אותנו, שבחירתו של אברהם איננה את אברהם הפרטי, אלא את אברהם אבינו אבי האומה. ולכן הבחירה איננה תלויה במעשיו ובצדקותו:

"אצל נח לא היה רק בחירה פרטי, והבחירה הפרטית הוא לפי מה שהוא, והכל הוא לפי מעשה צדקות שלו. אבל באברהם לא היה בחירה פרטית, רק באומה הישראלית, שהם זרעו... וזה בחירה כללית, ובחירה כמו זאת אין תולה במעשה כלל".

הרמב"ם, במקומות שונות בכתביו, גילה בפנינו את אותם אירועים בראשית חייו של אבי אומתנו, שבהם

1	בראשית י"א, ל"א.	4	ד, ז.
2	שם י"ב, א - ג.	5	א, ג.
3	פרק י"א.	6	איתן זה - אברהם אבינו.
		7	גלגל - המסלול שעליו תלויים הכוכבים. פעם אנשים האמינו שהכוכבים תלויים על גלגלים שקופים.

הרוחב הא-להי הקורא להויה¹¹: היה אור. הקורא לכל פרט: הימלא אושר, גודל גובה ונחת, טוב וגבורה, אהבה ונעימות, - והבארות נסתמו, 'סתמום פלישתים וימלאום עפר'¹². איך מתפרץ הארי מהסוגר, איך נוטל הוא את מקלו בחרון, משבר את הצלמים, קורא בכח לאורה, לא-ל אחד, א-ל עולם".

אברהם אבינו, בנשמתו הגדולה, מרגיש כמה טובה וברכה תקבל האנושות, אם רק תפנה פניה אל בוראה. אם רק תשכיל להתחיל להתרומם מהשפלות הגדולה של עבודת האלילים, להאיר באור אמונת אמת, את מחשכי ההזיות של המעוננים המכשפים והדורשים אל המתים.

וככל שהרגשת הטובה האפשרית מתגברת, עולה ומתגבר הצער והכאב על המצב השפל הקיים. אברהם מנסה, עובד קשה, חופר בארות, רוצה להשקות את האנושות כולה במים חיים - אבל אנשים לא רוצים לשמוע. משתיקים אותו, ממלאים את בארותיו בעפר.

התנגדותו הגדולה של אברהם אבינו לעבודה זרה העולמית, לא נסתיימה עם פטירתו. האחריות הגדולה עוברת לזרעו. ואכן הציווי שאברהם אבינו מקבל הוא ללכת אל ארץ ישראל. כאן ישנה הוראה מה תהיה דרך העבודה של עם ישראל, וכפי שביאר מרן הראי"ה בספרו מדבר שור¹³:

"ההצלחה האמיתית למין האנושי בנויה היא על ידי בחירת עם נבחר, שאינו מתערב עם כל העמים, ... והוא יהיה פועל על כל המין האנושי לשכללו ולהציגו אל התכלית הטובה שה' יתברך מבקש ודורש ממנו".

עם ישראל לא ילך לחנך את עובדי העבודה זרה, אלא יבנה בארץ ישראל ממלכת כוהנים וגוי קדוש, שתהווה דוגמא לעמים כולם, כיצד נראית הצלחתו של עם שה' אלוקיו. וכל עם יוכל להתרומם לפי עניינו ומעלתו, לאור ההשפעה שיוכל לקבל ממה שיראה אצל עם ישראל.

הנכונה, וידע שיש שם⁸ אלוה אחד והוא מנהיג הגלגל והוא ברא הכל ואין בכל הנמצא אלוה חוץ ממנו. וידע שכל העם טועים, ודבר שגרם להם לטעות זה שעובדים את הכוכבים ואת הצורות עד שאבד האמת מדעתם".

הקדוש ברוך הוא נתן לאברהם אבינו חכמה, ואברהם משתמש בחכמה שלו כדי להתבונן ולחשוב, עד שהוא מגיע להבנה שיש א-ל אחד שברא את העולם ומנהיג אותו. וכל מנהגי העבודה זרה שמעסיקים כל כך את אנשי סביבתו, אינם אלא טעות.

אברהם אבינו אינו שומר את האמת בלבו, אלא מנסה לפנות אל שכלם הישר של אנשי מקומו, ולהוכיח להם את האמת. כפי שממשיך הרמב"ם ומתאר:

"כיון שהכיר וידע התחיל להשיב תשובות על בני אור כשדים ולערוך דין עמהם ולומר שאין זו דרך האמת שאתם הולכים בה. ושיבר הצלמים והתחיל להודיע לעם שאין ראוי לעבוד אלא לאלוה העולם ולו ראוי להשתחוות ולהקריב ולנסך כדי שיכירוהו כל הברואים הבאים".

מסימה שמתברר שאיננה פשוטה כלל. וכך מתאר הרמב"ם במורה נבוכים⁹:

"ואין ספק אצלי, שהוא עליו השלום כאשר חלק על שיטת כל בני אדם, היו מקללים אותו ומבזים אותו ומזלזלים בו אותם התועים, וכיון שסבל את כל זה בשל אמונתו בה' יתעלה והעדיף את האמת על כבודו, נאמר לו 'ואברך מברכך ומקללך אאור וברכו בך כל משפחות האדמה'".

ההתגלות של ה' אל אברהם, הכוללת דברי עידוד ונחמה, מגיעה רק אחרי שאברהם סופג בזיונות מרים על מאמציו לגלות האמת לעולם.

במקביל לצער המוחש שמקבל אברהם אבינו בתמורה למאמציו ללמד את האמת, אותם מתאר הרמב"ם, עובר אברהם אבינו גם ייסורי נפש קשים. אותם צייר לנו מרן הראי"ה קוק זצ"ל בספר אורות¹⁰, במאמר ערך התחיה:

"ומציירים לנו נשמה גדולה ענקית לכל מלא שאיפותיה, את תשוקתה הכבירה לחופש ואור, את צערה החזק, את מכאובה הנמרץ על עלבון התבל, - נשמת אברהם, - איך היא מתמרמרת בראותה את האושר, את האור המוכן לכל, לכל החי לכל הנשמה.

11 למציאות.
12 בראשית כ"ו, ט"ו.
13 עמ' ר"ב.

8 הגאון מהר"י קאפח כתב שזו מילה שמקורה בערבית, ואין לה שום משמעות.
9 ג, כ"ט.
10 עמ' קל"ה. זרעונים ח.